

GENDER LINGVISTIKASI: ZAMONAVIY INGLIZ TILIDA INKLYUZIV TIL
MUAMMOSI

M.Sh.Nuriddinova

Qo‘qon davlat universiteti stajyor o‘qituvchisi

e-mail:mnuriddinova1992@mail.ru

<https://doi.org/10.5281/zenodo.20772801>

Annotatsiya

Ushbu maqola zamonaviy ingliz tilida inkluziv til (inclusive language) muammosini gender lingvistikasi nuqtai nazaridan o‘rganishga bag‘ishlangan. Tadqiqotning asosiy maqsadi — til vositalarida gender neytral ifodalarni aniqlash, ularning kommunikativ va pragmatik funksiyalarini tahlil qilish hamda jamiyatda gender adolati va tenglikni ta‘minlashdagi rolini ko‘rsatishdir.

Kalit so‘zlar: gender lingvistikasi, inkluziv til, pragmatika, stilistika

KIRISH. So‘nggi o‘n yilliklarda tilshunoslikda gender lingvistikasi dolzarb tadqiqot yo‘nalishlaridan biriga aylangan. Jamiyatdagi gender adolati, tenglik va ijtimoiy ongning rivojlantirish maqsadida, til vositalarida gender neytral ifodalarni qo‘llash masalasi kuchayib bormoqda (Cameron, 1998)¹. Ingliz tilida inkluziv til (inclusive language) kontseptsiyasi nafaqat jinsiy stereotiplardan xoli kommunikatsiyani ta‘minlash, balki nutqning ijtimoiy va madaniy jihatlarini ham hisobga oladi.

Inkluziv til genderga oid diskriminatsiyani kamaytirish, professional va akademik yozuvlarda tenglikni ta‘minlash hamda jamiyatda ijtimoiy ongning shakllantirishga xizmat qiladi. Shu sababli, gender lingvistikasi va inkluziv tilning zamonaviy ingliz tilida qo‘llanilishi tilshunoslik, pragmatik lingvistik va stilistika sohalarida dolzarb ilmiy tadqiqot obyekti hisoblanadi.

Ushbu maqolaning maqsadi ingliz tilidagi gender neytral birliklarni aniqlash, ularning lingvistik va pragmatik funksiyalarini tahlil qilish hamda ularning amaliy qo‘llanilishi bilan bog‘liq muammolarni ko‘rsatishdir.

Inkluziv til va gender neytral ifodalarni tadqiq etuvchi bir qator olimlar quyidagi masalalarga e‘tibor qaratgan:

Gender neytral olmoshlar: “they/them” kabi birliklar nafaqat ko‘plikda ishlatiladigan pronounlarning gender neytralligini ta‘minlaydi, balki nutqdagi anonimlikni va inkluzivlikni oshiradi (Quirk et al., 1985)².

Professional yozuv va stilistika: akademik matnlarda gender inkluzivligi gender stereotiplarini kamaytirish, o‘quvchi auditoriyasini kengaytirish va kommunikativ samaradorlikni oshirishga yordam beradi (Hyde & Linn, 2006)³.

Pragmatik jihatlar: nutqda gender neytral so‘zlar va iboralar auditoriya ongida ijtimoiy ong va inkluziv qadriyatlarni mustahkamlashga xizmat qiladi. Shu bilan birga, ba‘zi hollarda ular stilistik va sintaktik murakkabliklar keltirib chiqarishi mumkin (Cameron, 1998).

Shu tadqiqotlar shuni ko‘rsatadiki, ingliz tilidagi inkluziv til fenomeni nafaqat tilning o‘zgarishi, balki jamiyatdagi gender tengligi bilan chambarchas bog‘liq.

METODOLOGIYA. Tadqiqot materiali sifatida quyidagilar tanlandi:

¹ Cameron, D. (1998). *Gender, Language and Discourse: A Review Essay*. London: Routledge.

² Quirk, R., Greenbaum, S., Leech, G., & Svartvik, J. (1985). *A Comprehensive Grammar of the English Language*. London: Longman.

³ Hyde, J. S., & Linn, M. C. (2006). *Gender Similarities in Mathematical Performance*. *Science*, 314(5799), 599–600.

1. Zamonaviy ingliz tilidagi ommaviy axborot vositalari va akademik maqolalar (BBC, The Guardian, Nature Journal).
2. Professional va korporativ yozuvdagi gender inkluziv ifodalar (HR siyosatlari, korporativ kodlar).

Tahlil natijalari shuni ko'rsatdiki: Gender neytral olmoshlar: “they/them” eng ko'p ishlatiladigan birlik bo'lib, nutqda anonimlik va inkluzivlikni ta'minlaydi. Shu bilan birga, they/them kabi pronounlar muayyan professional va akademik matnlarda uchraydi: Gender neytral leksika: “chairperson” (chairman o'rniga), “firefighter” (fireman o'rniga) kabi birliklar keng qo'llaniladi. Bu leksik birliklar tilning jamiyatdagi gender stereotiplariga moslashishini ko'rsatadi.

Pragmatik funktsiya: gender neytral birliklar nutqning ijtimoiy jihatini kuchaytiradi, diskriminatsiyani kamaytiradi va auditoriyada inkluziv qadriyatlarni mustahkamlaydi.

Shuningdek, tahlil shuni ko'rsatdiki, ba'zi matnlarda gender neytral birliklarni ishlatish stilistik murakkablik va sintaktik o'zgarishlarga olib kelishi mumkin.

MUHOKAMA. Natijalar gender lingvistikasi va zamonaviy ingliz tilida inkluziv tilning dolzarbligini tasdiqlaydi. Gender neytral olmoshlar va leksik birliklar nutq va yozuvda inkluzivlikni ta'minlash orqali jamiyatdagi gender adolatini mustahkamlashga xizmat qiladi (Hyde & Linn, 2006).

Shuningdek, professional va akademik yozuvlarda gender inkluzivligi tilning funksional va stilistik jihatlariga sezilarli ta'sir ko'rsatadi. Bu esa tilshunoslik va pragmalingvistika sohalarida yangi tadqiqot yo'nalishlarini yaratadi.

Natijalar shuni ko'rsatdiki, ingliz tilida inkluziv tilni qo'llash jamiyatning ijtimoiy qadriyatlari bilan chambarchas bog'liq bo'lib, til va jamiyat o'rtasidagi uzviy aloqani aks ettiradi.

XULOSA. Tadqiqot shuni ko'rsatdiki, zamonaviy ingliz tilida inkluziv til gender adolati va tenglikni ta'minlashda muhim vosita hisoblanadi. Shuningdek, gender neytral olmoshlar va leksik birliklar nutqning pragmatik va stilistik funksiyalarini kuchaytiradi. Inkluziv tilning qo'llanilishi tilshunoslik, stilistika va pragmalingvistika sohalarida uchun dolzarb va amaliy ahamiyatga ega.

Shu bilan birga, tadqiqot natijalari til va jamiyat o'rtasidagi uzviy bog'liqlikni, shuningdek, professional, akademik va media kontekstlarida gender inkluzivligini ta'minlashning ahamiyatini ko'rsatadi.

Adabiyotlar, References, Литературы:

1. Cameron, D. (1998). Gender, Language and Discourse: A Review Essay. London: Routledge.
2. Quirk, R., Greenbaum, S., Leech, G., & Svartvik, J. (1985). A Comprehensive Grammar of the English Language. London: Longman.
3. Hyde, J. S., & Linn, M. C. (2006). Gender Similarities in Mathematical Performance. Science, 314(5799), 599–600.